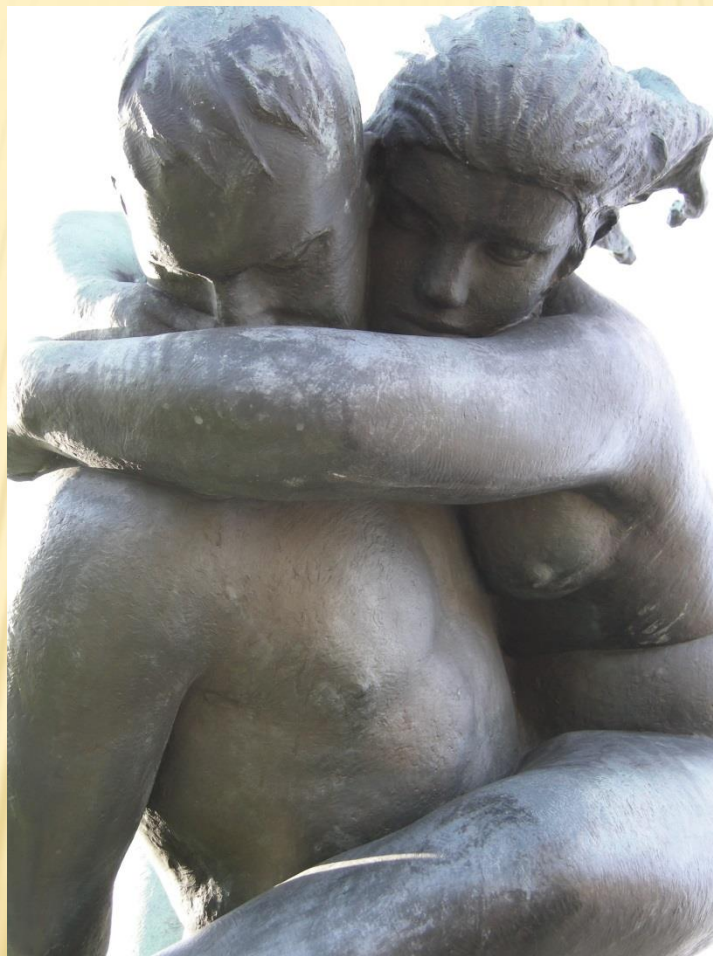

oldrich.matousek@ff.cuni.cz

ROZVOD

ZAČÁTEK

DÍTĚ

DOMOV – VÝCHOZÍ STAV

DOMOV I

DOMOV II

BOJ

DĚTI I DOSPĚLÍ FRUSTROVÁNÍ

SOUDNÍ SPIS – ROZVOD TRVÁ TŘETÍ ROK

BIOLOGIE

- ✗ Na počátku má rozhodující význam reprodukční behaviorální systém, což je vrozený „program“
- ✗ Nejintenzivnější vliv na chování má v době okolo 8 - 10 měsíce
- ✗ Dozní cca po 4 letech od začátku
- ✗ Snížení rozpoznávacích a ovládacích schopností, stav jako na drogách
- ✗ Program pro krátkodobou (adrenalin) a dlouhodobou známost (oxytocin)
- ✗ Program pro rozvázání vazby (detachment) ??

PSYCHOLOGIE DOSPĚLÝCH

- ✘ Partnerství/manželství je potvrzením klíčového atributu osobní totožnosti
- ✘ Vazba u dospělých – starší typologie: jistá, úzkostná, vyhýbavá; novější typologie: *úzkostnost* a *vyhýbavost* jsou nezávislé parametry
- ✘ Udržování vztahu je úkol vyžadující kompetence
- ✘ Investiční model (Rusbultová): *spokojenost, míra investic, dostupnost a kvalita alternativ*

PSYCHOLOGIE DĚTÍ

- ✖ Dítě nepřežije bez pečující dospělé osoby
- ✖ Primární pečující osoba potřebuje v době, kdy je dítě malé, jištění
- ✖ Dítě od dvou let potřebuje okruh blízkých lidí (hierarchy of attachments) a stabilní prostředí (ve smyslu lidí, věcí, řádu událostí)

V naší kultuře se požadavek na jištění dětí natáhl na dobu 20 – 25 let

KULTURA A DOBA

- ✗ Pojítkem je láska (romantismus)
- ✗ Tradiční systémy sociální kontroly chybí (náboženství, vrchnost, široká rodina)
- ✗ Rodinné chování je soukromá věc
- ✗ Jištění jednotlivců sociálním státem
- ✗ Toleruje se seriální monogamie

R PODLE DÉLKY MANŽELSTVÍ

- ✘ První vlna – byla 5 let po svatbě, nyní posunuta, zhruba 9 let
- ✘ Druhá vlna – cca 20 let po svatbě, „opuštěné hnízdo“

OBECNÉ PŘÍČINY

- ✗ Partner nevyhovuje; nelze najít objektivní měřítko – násilník, alkoholik, workoholik, ale i příliš skromný nebo nudný (o něco častější důvod u žen)
- ✗ Nabízí se jiný partner (o něco častější důvod u mužů)

PROCES

- ✗ Záměr vzniká u „iniciátora“
- ✗ Rozvodové role, vedle iniciátora „brzdič“, neboli „ten, který vypadl z vlaku“
- ✗ Projevení záměru, někdy šok
- ✗ Období ambivalence
- ✗ R jako právní akt
- ✗ Vyrovnávání se s R, „emocionální R“, v průměru 7 let od právního R, indikátorem je kvalita příběhu o vztahu

R JAKO PRÁVNÍ AKT

- ✖ Souhlasný R (dohoda o dětech, majetku, bydlení)
- ✖ Nesouhlasný R
- ✖ Výrok o vině (má fakticky vliv na výživné bývalému manželovi, manželce, pokud je přiznáno a na odklad) – náběh k retributivnímu hledisku

STRES/TRAUMA PRO DOSPĚLÉ

- ✗ Rozvodové role: iniciátor a „ten, který vypadl z vlaku“
- ✗ Hlavní osobní projekt se zhroutil
- ✗ Hlavní podpůrná vazba chybí
- ✗ Jsou přetrženy nebo porušeny vazby v širší rodině
- ✗ Jsou narušeny vazby přátelské
- ✗ Proběhla nebo proběhne změna v bydlení
- ✗ Dojde ke změně ekonomické, může se rozpoutat boj o majetek
- ✗ Je ohrožen kontakt s dětmi, zejm. u otců (u nás 90% dětí zůstane s matkami)

TYPY ROZVODŮ

- ✗ Dohodnutý, klidný
- ✗ Konfliktní, s pomocí externích zdrojů zvládnutý v horizontu měsíců
- ✗ Destruktivní rozvod, spor o děti a majetek eskaluje a trvá léta

OBRANNÉ REAKCE/DOHRY

- ✗ Úzkost a deprese (4 roky po R 30% rozvedených)
- ✗ Zvýšená agresivita zaměřená na partnera/jeho rodinu (napadání při předávce dětí, v extrémech vraždy)
- ✗ Sebevraždy
- ✗ Falešná oznámení z domácího násilí, z týrání a zneužívání dětí
- ✗ Snaha kontrolovat další partnerovy vztahy
- ✗ Pomluvy partnera na pracovišti, anonymy
- ✗ „Programování dětí“ proti druhému rodiči

REAKCE MLADŠÍCH DĚTÍ

- ✗ R není jejich volba
- ✗ R jde proti jejich vitálním zájmům, které jsou přehlíženy
- ✗ Bezprostředně: úzkost, deprese, pocity viny
- ✗ Dlouhodobě: Hledají strategii přežití, loajalita spíš s rodičem, který je významnější jako opora
- ✗ Snadno se dají zmanipulovat

TZV. SYNDROM ODCIZENÉHO RODIČE (GARDNER)

symptomatické projevy	mírný	střední	těžký
1. Kampaň za degradaci rodiče	minimální	mírná až zřetelná	velmi intenzivní, velké šíře
2. Slabé, neodůvodněné či absurdní zdůvodňování	minimální	přítomné	četné absurdní racionalizace
3. Nepřítomnost ambivalence	normální ambivalence	žádná ambivalence	žádná ambivalence
4. Fenomén nezávislého názoru	pravidelně nepřítomný	přítomný	přítomný
5. Reflexivní podpora programujícího rodiče v rodičovském konfliktu	minimální	přítomná	přítomná
6. Nepřítomnost pocitu viny	normální pocit viny	žádný nebo minimální pocit viny	žádný pocit viny
7. Vypůjčené scénáře	minimální	přítomné	přítomné
8. Rozšíření nepřátelství na členy původní rodiny zavrženého rodiče	minimální	přítomné	širokých rozměrů, často fanatické
Přechodné těžkosti v době styku	pravidelně nepřítomné	střední	velmi velké, případně styk není vůbec možný
Chování během styku	dobré	periodicky antagonistické a provokativní	žádný styk, nebo destruktivní a trvale provokativní chování během návštěvy

MOTIVY PROGRAMUJÍCÍHO RODIČE (BAKALÁŘ)

- ✗ Motiv pomsty
- ✗ Motiv „ochrany“ dítěte: zklamaný a rozezlený rodič vnímá exmanžela jako bezohledného sobec, násilníka
- ✗ Motiv bezpečnosti: programující rodič se obává, že by se bývalý manžel mohl prostřednictvím dítěte dozvědět nežádoucí informace, které by pak mohl zneužít.
- ✗ Motiv mocenský a potřeba vnějšího nepřítele: bez nepřítele musí člověk za své chyby obviňovat sám sebe
- ✗ Motiv lépe přesvědčit případného nového partnera: rozvedený rodič získá nového partnera spolehlivěji, dá-li mu jasně najevo, že s dřívějším vztahem je konec.
- ✗ Obava z pozdější ztráty dítěte: programujícího rodiče vede strach, že starší dítě by mohlo začít preferovat druhého rodiče a nakonec si (s jeho vydatnou pomocí) prosadit změnu výchovy.
- ✗ „Vlastnictví“ dítěte: motivací programujícího rodiče je vybudovat jedinečný, hluboký, vzájemný citový vztah se svým dítětem.

ADAPTIVNÍ STRATEGIE RODIČE (PAVLÁT)

Adaptivní strategií je ústup a sbírání malých zisků. To může znamenat udržení kontaktu s dítětem, jakkoli minimální, až do doby, kdy dítě samo bude schopno zhodnotit situaci. Zcela neadaptivní, jak o tom svědčí jak klinické zkušenosti, tak nálezy systematictějších studií, je neústupné, bojovné či dokonce agresivní jednání.

ASISTOVANÝ STYK

- ✗ Není v legislativě
- ✗ Jeho podoby jsou rozmanité
- ✗ Nutné je neutrální a příjemné prostředí
- ✗ Nutná příprava dětí i rodičů
- ✗ Nutný „debriefing“

REAKCE STARŠÍCH DĚTÍ

- ✗ R není jejich volba
- ✗ Někdy: Oidipovské preference
- ✗ Někdy: Distance od oboru rodičů
- ✗ Posílení sourozeneckých a vrstevnických vazeb
- ✗ Loajalita spíše s rodičem, který je důležitější jako zdroj materiální podpory, případně ten, který dítě méně omezuje

STŘÍDAVÁ VÝCHOVA

- ✗ Může představovat nejmenší zlo u kooperujících rodičů
- ✗ Nevhodná u dětí pod 3 roky
- ✗ Nevhodná u destruktivních rozvodů

SYSTÉMOVÝ KONTEXT

- ✖ Běžná justiční procedura je dlouhá
- ✖ Běžná justiční procedura staví dospělé proti sobě
- ✖ Běžná justiční procedura přehlíží zájmy dětí
- ✖ Alternativa: Cochemský model

OSPOD - ROLE PRACOVNÍKA

- ✖ Sociální poradenství vs. kolizní opatrovnictví
- ✖ Rodiči tlačeni do role soudce, policisty, advokáta, prostředníka, ba i viníka za patovou situaci
- ✖ Priority: neutralita, zájem, dobrá komunikace
- ✖ Zvládnutí pracovního stresu: intervize, supervize, podpora úřadu (časté stížnosti)

OSPOD - CO JE DŮLEŽITÉ Z HLEDISKA NZD?

- ✖ Dvě klíčové otázky: Jak se mohou rodiče dál podílet na výchově? Co tomu případně brání?
- ✖ Strategie: dohoda rodičů – když není možná, využít odborné poradenství, tlumit emoce, snižovat míru zátěže dětí. Extrémní prostředky: dohled, podání návrhu na dočasné odejmutí dítěte z péče rodičů (ZDVOP)
- ✖ V zahraničí existují podpůrné programy pro děti v rozvodu („Průvodce rozvodem“)

OSPOD - CO BY BYLO TŘEBA ZHODNOTIT?

- ✗ Jak se rodiče dosud podíleli na výchově a zajištění dítěte (společně trávený čas, školní záležitosti, zdraví, rozvoj zájmů dítěte) ?
- ✗ V čem kooperovali?
- ✗ Názor rodičů na další péči o děti a její případné překážky.
- ✗ Jaké je běžné pracovní vytížení rodičů?
- ✗ Kdo jiný z rodiny se podílel na výchově a zajištění dítěte a jak se může podílet v budoucnu?
- ✗ Jak bylo dítě seznámeno s rozvodem?

OSPOD - CO BY BYLO ŽÁDOUCÍ UDĚLAT?

Uzavřít dohodu týkající se péče o dítě (to je kompetence OSPOD)

Když se to nedaří, využít mediátora

Problém je související agenda (bydlení a majetek)

Získat informace z dalších zdrojů (pediatr, učitel)

Pokud je podezření na vážné osobnostní problémy dospělých (intelektový deficit, závislost na návykových látkách, porucha osobnosti, psychóza..), doporučit odborné vyšetření

Vypracování znaleckého posudku však prodlužuje spor

OSPOD - ZJIŠTĚNÍ NÁZORU DÍTĚTE

- ✖ Je relevantní u větších dětí (10-12 let)
- ✖ Je na místě až poté, co se od rodičů dítě dozvědělo, že k rozvodu dojde
- ✖ Všechna vyjádření dítěte je nutné hodnotit v kontextu jeho možností a s ohledem na možné programování ze strany dospělých

VEDENÍ ROZHOVORU S DÍTĚTEM

- ✗ Prostředí: doma, na úřadě, ve škole
- ✗ Přítomnost rodiče: může být dobrá na začátku, pak ne
- ✗ Nejdřív kontakt, pak informace
- ✗ Představení se, vysvětlení účelu
- ✗ Začít od zájmů dítěte
- ✗ Přejít ke způsobu trávení volna, ke škole...
- ✗ Otázka „S kým chceš žít?“ je příliš tvrdá, lépe „jak se cítíš teď?“, „co bys chtěl do budoucna?“

TECHNIKY ROZHOVORU

Aktivní naslouchání (neverbální i verbální zrcadlení, reflektování, shrnování, ukotvování)

Otevřené otázky

Ptát se jednoduše; ověřovat, zda dítě rozumí

Motivy za emočními reakcemi lze zjistit komentářem k chování: „Vidím, že máš slzy v očích,“

Vyjadřovat jasně a za sebe „objednávku“. Např.
„Pomohlo by mně, kdybys mně řekl něco o...“

TECHNIKY ROZHOVORU II

- ✖ Podezření na nevhodné chování dospělých lze ověřovat formou obecných tvrzení. Např.
„Rodiče by se neměli před dětmi hádat. Co si o tom myslíš?“
- ✖ Názor dítěte na řešení současných problémů v rodině lze testovat otázkami typu: „Co s tím můžeš dělat ty? Může s tím něco dělat někdo jiný?“, „Co by ti pomohlo?“

OSPOD - NEJČASTĚJŠÍ PROBLÉMY

- ✘ Šetření zaměřené jen na bytové a majetkové poměry rodičů, chybí přehled o tom, jak o dítě až dosud rodiče pečovali
- ✘ Pohovor s dítětem provedený podle šablony, bez vyhodnocení pracovníkem
- ✘ Ve stanovisku pro soud chybí jednoznačný návrh, případně chybí jeho zdůvodnění

ZNALEC

- ✗ Rámec objektivit vs. rámec kontextového hodnocení (týká se hlavně testů)
- ✗ Postavení: Svědek
- ✗ Úkol: Odpovědi na otázky soudu
- ✗ Kontroverzní otázky, jimiž soud přenáší odpovědnost na znalce (Jaký typ výchovy? Který rodič má lepší předpoklady pro výchovu? Ke kterému rodiči má dítě blíž?)

ZNALEC II

Oblasti hodnocení

- ✗ Hodnocení osobnosti (projektivní testy), jen výjimečně nutné
- ✗ Hodnocení interakce, velmi náročné
- ✗ Hodnocení ochoty k dohodě (Cochemská praxe)
- ✗ Hodnocení dítěte v přirozeném/cizím prostředí
- ✗ Hodnocení spisového materiálu
- ✗ Tzv. soukromé posudky

ZNALEC III

- ✖ Tzv. soukromé posudky (výjimečně mohou prospět)
- ✖ Revizní posudky
- ✖ Tzv. diagnostická mediace
- ✖ Advokáti jako psychologičtí experti (Hodnotíte ROR podle Exnera?)

Obecná doporučení

Chování aktérů doložené ve spise je většinou významnější ukazatel než výsledky testů

Komunikovat jasně, stručně a jednoznačně

Nezhoršovat konfrontační atmosféru

Podtrhnout přehlížené zájmy/potřeby dítěte

Upozornit na důležité aspekty situace, i když se na ně soud neptal

Nedělat rozhodnutí za soud